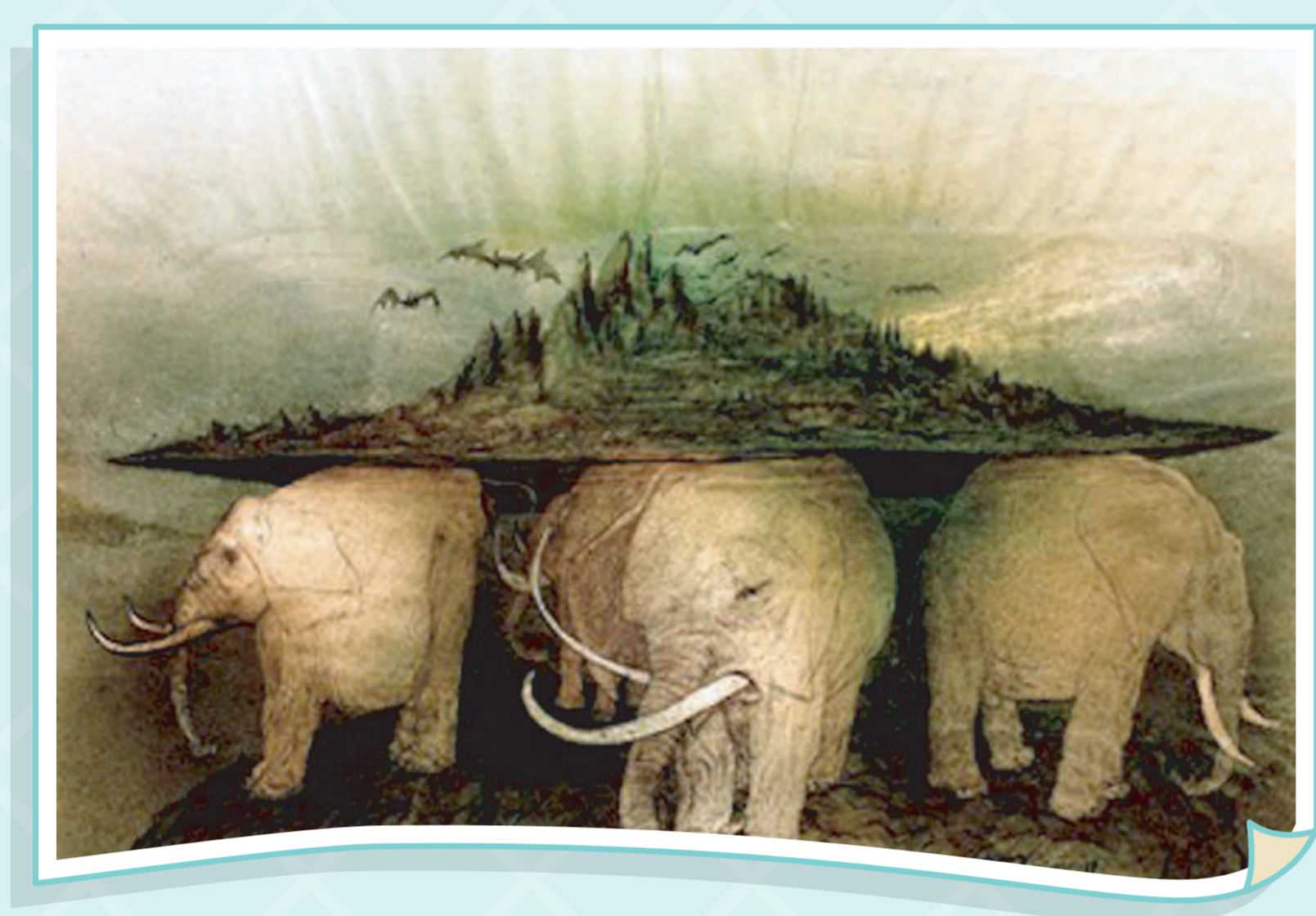


# ช้าง กับ ความเชื่อ

นอกจากช้างจะเป็นสัตว์ที่ใช้ในศึกสงครามและการคมนาคมขนส่งแล้ว ในประเทศไทยยังยกย่องนับถือช้างเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ตามระบบความเชื่อที่รับมาจากอินเดีย นับตั้งแต่ความเชื่อเรื่อง พระพินนาศ ผู้มีเศียรเป็นช้าง ความเชื่อเรื่องช้างค้ำของศาสนาพราหมณ์ ที่แสดงออกมาในรูปแบบของประติมากรรมในสมัยทวารวดี จนถึงพระโพธิสัตว์ที่เคยเสวยพระชาติเป็นช้างในคัมภีร์พุทธศาสนา



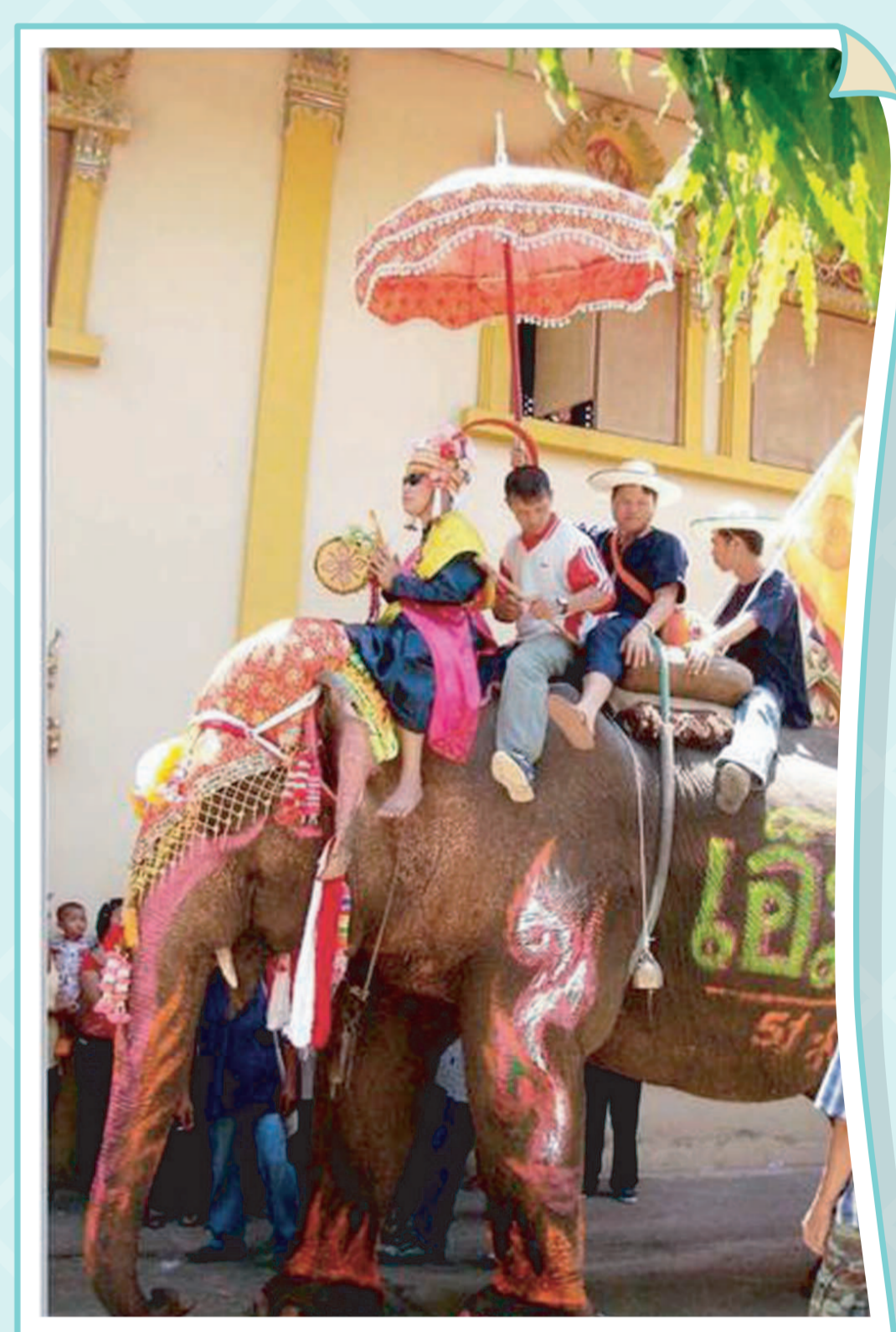
## ช้างค้ำ

คติเรื่องช้างค้ำเป็นคติที่มีปรากฏในศาสนาพราหมณ์โดยมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องจักรวาล โดยมีการกล่าวถึงช้างยืนแบกโลกหรือจักรวาลที่อยู่ใต้โลกประจำทั้ง 4 ทิศ รวม 4 เชือก เรียกว่า "ช้างแห่งจักรวาล" ช้างเหล่านี้เป็นช้างค้ำจักรวาลหรือค้ำโลก ส่วนในศาสนาพุทธไม่เคยมีการกล่าวถึงคติเรื่องช้างค้ำเหมือนดังที่มีปรากฏในศาสนาพราหมณ์ แต่ในพุทธศาสนาได้ยกย่องว่าช้างเป็นตัวแทนของความยิ่งใหญ่ ความมีอำนาจ มีปัญญาเฉลียวฉลาด ทั้งยังกล่าวว่าช้างเป็นตัวแทนของความมั่นคงความสง่างาม ดังนั้นศิลปะโบราณวัตถุที่มีช้างรองรับอยู่ย่อมหมายถึงความว่าช้างนั้นมาค้ำจุนหรือรองรับพุทธศาสนาให้รุ่งเรืองสืบไป

## งานประเพณีบวชนาคแห่ช้าง

ชาวไทยพวนที่บ้านหาดเสี้ยว จังหวัดสุโขทัย จัดงานบวชพระโดยให้นาคขี่ช้างมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2387 เรียกว่าประเพณีบวชช้าง เชื่อว่ามีที่มาจากเรื่องมหาชาติชาดก เมื่อชาวเมืองสีพีจัดขบวนช้างไปรับพระเวฬุวันนครเสด็จกลับเมือง

ในช่วงปลายสมัยอยุธยา มีชาวกวยจากลาวอพยพมาอยู่แถบเมืองสุรินทร์และศรีสะเกษ ชาวกวยเขี้ยวชาญวิชาช้างจึงช่วยยาราชสำนักจับช้างมาตลอด ปัจจุบันชุมชนใหญ่ของชาวกวยอยู่ที่บ้านตากกลาง จังหวัดสุรินทร์ พวกเขาเลี้ยงช้างและมีประเพณีบวชนาคแห่ช้างในช่วงวันวิสาขบูชาของทุกปี



พระคเณศ หรือ พระพินนาศ



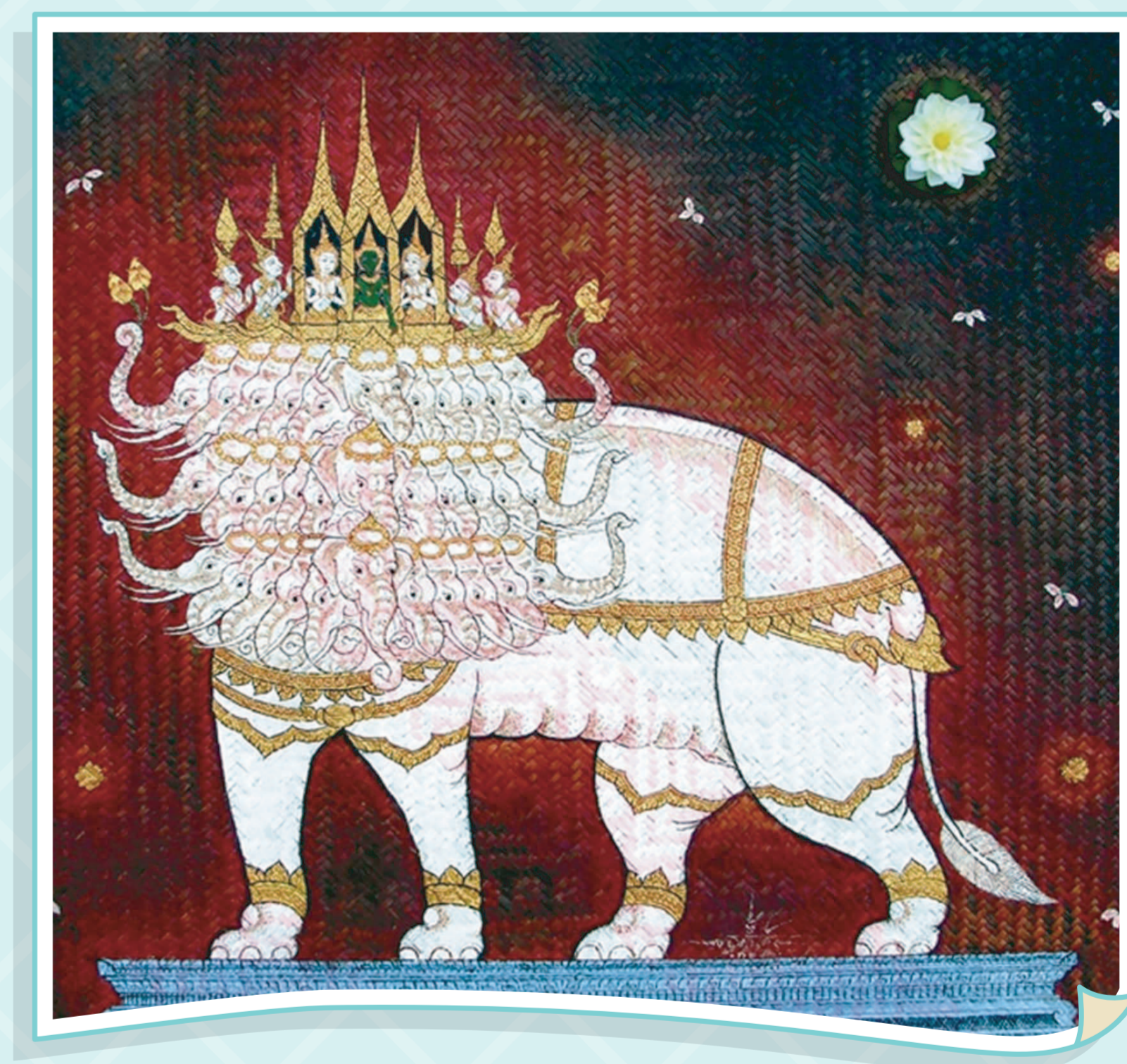
พระโกญจนาทเนศวร

## เทพเจ้าช้าง

ในศาสนาฮินดู มีเทพเจ้าเศียรเป็นช้างนามว่า พระคเณศ หรือ พระพินนาศ ทรงเป็นเทพเจ้าแห่งอุปสรรคและศิลปวิทยา ที่มีผู้นับถือกันมาก และยังมี พระโกญจนาทเนศวร ซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิดช้างเอราวัณ ช้างเผือกสามเศียร และช้างเผือกอีกด้วย ทั้งพระคเณศและพระโกญจนาทเนศวรนับถือกันว่าเป็นเทพเจ้าแห่งช้าง การทำพิธีใด ๆ เกี่ยวกับช้างจะต้องบูชาเทพเจ้าสององค์นี้ก่อน โดยเฉพาะพระคเณศ

## ช้างเอราวัณ

ในตำราไตรภูมิของพระพุทธศาสนา กล่าวว่าเอราวัณเป็นเทพบุตร และจะแปลงตนเป็นช้างให้พระอินทร์นั่งเพื่อเดินทางไปไหนต่อไหน กำเนิดช้างเอราวัณมีหลายตำนาน เรื่องหนึ่งเล่าว่าพระพรหมทรงบันดาลช้างเอราวัณจากเปลือกไข่ทองคำ รวมทั้งช้างพลาย และช้างพังซึ่งเป็นตระกูลของช้างบนโลกด้วย เนื่องจากเปลือกไข่นี้วางอยู่บนพระหัตถ์ (มือ) ของพระพรหม คำว่า "หัตถ์" จึงแปลว่า "ช้าง"



นิทรรศการ "ช้าง ช้าง ช้าง น้องเคยเห็นช้างหรือเปล่า?"

56-03 / No. 05